

Vad är arkivvetenskap?

Red. Ann-Sofie Klareld & Karolina Wiell

ISBN 978-91-90055-55-7 (online), <https://doi.org/10.37852/oblu.346>

ISBN 978-91-7844-584-4 (tryck, Gidlunds förlag, Möklinta, 2026)

Samlande som arkivprincip

EMMA PIHL SKOOG

<https://orcid.org/0000-0002-2596-1786>

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.346.c784>

© Emma Pihl Skoog, 2026

Denna text är licensierad under CC-BY, Erkännande. (Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>) Enligt licensen får verket spridas och bearbetas utan att tillstånd behövs, men verkets upphovsperson måste anges.

Abstract

Kapitlet undersöker samlandets betydelse för historiska arkivs tillblivelse och problematiserar relationen mellan samlingspraktiker och den arkivteoretiska proveniensprincipen. Med utgångspunkt i proveniensbegreppet analyseras hur idealet om arkiv som organiskt framvuxna helheter utmanas av såväl historiska som samtida insamlingspraktiker, i en tid då arkivsamfundet i ökande grad omfamnar aktiv insamling samtidigt som arkiv fortsatt framställs som objektiva avlagringar.

Genom empiriska nedslag i bland annat den Westinska samlingen och andra historiska samlingspraktiker belyses hur samlande både bidragit till bevarande och samtidigt fragmenterat arkivens ursprungliga ordning. Studien visar att samlare under 1800-talet aktivt påverkade arkiven genom att köpa, byta till sig och ibland avlägsna handlingar från offentliga arkiv, vilket fått långsiktiga konsekvenser för arkivens struktur och kontext.

Kapitlet lyfter hur urval, omorganisering och cirkulation av handlingar påverkar proveniens, autenticitet och möjligheten till historisk tolkning. Vidare diskuteras samlandets roll i relation till makt, representation och samtida krav på inkluderande arkiv. Kapitlet argumenterar för att arkiv inte bör förstås som neutrala avlagringar, utan som resultat av historiskt situerade praktiker präglade av värderingar och urval. Förhoppningen är att artikeln ska bidra till en fördjupad förståelse för skillnaden mellan samling och arkiv, proveniensbegreppet samt nutida insamlings- och bevarandestrategier.

Samlande som arkivprincip

Om proveniens, representation och arkivens tillkomst

EMMA PIHL SKOOG

Samlande har länge utgjort ett centralt men omdiskuterat tema inom arkivsektorn, där frågor om urval, bevarande och ordning står i nära relation till proveniensprincipens framväxt och arkivens självförståelse. Den centrala frågan rör arkivens syfte och innehåll: ska arkivhandlingar betraktas som bevis för en händelse, organiskt framvuxna ur arkivbildarens verksamhet, eller ska arkiv också bestå av medvetet insamlat material? Det senare synsättet får idag allt större gehör, särskilt bland vissa arkivinstitutioner som menar att arkiv också bör spegla underrepresenterade grupper och bidra till en mer heltäckande bild av samhället.¹ Den förstnämnda uppfattningen, där arkivalier enligt proveniensprincipen (se vidare under nästa rubrik) förstås som organiska avlagringar från exempelvis en organisation, individ eller släkt, har utgjort det dominerande paradigmet inom arkivväsendet åtminstone sedan slutet av 1800-talet och under större delen av 1900-talet.² Inom arkivteorin har detta synsätt ofta benämnts det *evidentiella paradigmet*, ett paradigm som tog form i samband med professionaliseringen av arkivväsendet och där prove-

¹ Se exempelvis Michelle Caswell & Samip Mallick, "Collecting the Easily Missed Stories: Digital Participatory Microhistory and the South Asian American Digital Archive", *Archives and Manuscripts* 42:1 (2014), s. 73–86; Mary Kandiuk (red.), *Archives and Special Collections as Sites of Contestation* (Sacramento 2020); Nicola J. Bingham & Helena Byrne, "Archival Strategies for Contemporary Collecting in a World of Big Data: Challenges and Opportunities with Curating the UK Web Archive", *Big Data & Society* 8:1 (2021).

² Michel Duchéin, "Theoretical Principles and Practical Problems of 'Respect Des fonds' in Archival Science", *Archivaria* 16 (1983), s. 64–82; Shelley Sweeney, "The Ambiguous Origins of the Archival Principle of 'Provenance'", *Libraries & the Cultural Record* 43:2 (2008), s. 193–221; Geoffrey Yeo, "Custodial History, Provenance, and the Description of Personal Records", *Libraries & the Cultural Record* 44:1 (2009), s. 50–64; Jennifer Douglas, "Origins and Beyond: The Ongoing Evolution of Archival Ideas about Provenance", i Heather MacNeil and Terry Eastwood (red.), *Currents of Archival Thinking* (Santa Barbara 2017).

niensprincipen kom att fungera som en garant för arkivhandlingarnas autenticitet, tillförlitlighet och bevisvärde. Utifrån detta perspektiv har arkivet huvudsakligen uppfattats som en neutral och objektiv avlagring av en verksamhet.³

I det evidentiella paradigmet har arkiv länge betraktats som neutrala källor för historieforskning, medan frågor om hur de blivit till genom urval och ordnande fått begränsad uppmärksamhet. Under senare decennier har detta synsätt utmanats av perspektiv som betonar arkivens roll i skapandet av kunskap, minne och makt samt arkivariens aktiva och oundvikliga deltagande. Därmed kan ett skifte urskiljas i förståelsen av arkivens tillblivelse, från ett ideal om neutralitet och objektivitet till en syn på arkiv som situerade, värdeladdade och historiskt betingade konstruktioner, vilket också förskjuter fokus från arkivhandlingarnas bevisvärde till arkivens aktiva betydelse i skapandet av minne, identitet och representation.⁴

Denna studie tar sin utgångspunkt i spänningsfältet mellan dessa två ideal. Samlande framträder här inte som ett enkelt avsteg från arkivens ordning, utan som en historiskt integrerad praktik som både möjliggjort bevarande och bidragit till avsteg från proveniensprincipens ideal. Denna historiska genomgång är därför inte endast av antikvariskt intresse. Dagens diskussioner om aktiv insamling, community archives och representativitet aktualiserar på nytt frågor om arkivens tillblivelse, urval och gränsdragningar – och därmed också om proveniensprincipens räckvidd. Genom att analysera äldre samlingspraktiker blir det möjligt att synliggöra hur arkivens innehåll formats av samtida värderingar och maktrelationer, samt hur samlande fungerat både som en förutsättning för bevarande och som en mekanism för exkludering.

I detta kapitel argumenterar jag för att samlandet inte bör förstås som ett avsteg från äldre evidentiella arkivprinciper, utan som en historiskt

³ Terry Cook, "Evidence, Memory, Identity, and Community: Four Shifting Archival Paradigms", *Archival Science* 13:2–3 (2013), s. 95–120.

⁴ Jfr Terry Cook, "What Is Past Is Prologue: A History of Archival Ideas Since 1898", *Archivaria* 43 (1997), s. 17–63; Verne Harris, "Claiming Less, Delivering More: A Critique of Positivist Formulations on Archives in South Africa", *Archivaria* 44 (1997), s. 132–140; James Lappin, "Two Archival Canons", *Archives and Records* 43:2 (2022), s. 180–187.

central – men ofta osynliggjord – förutsättning för arkivens tillkomst, ordning och innehåll. Syftet är att belysa samlandets betydelse för de historiska arkiven och att problematisera hur arkiv och samlingar har uppstått, samt hur detta i sin tur påverkat andra arkiv och arkivbildare. Med utgångspunkt i arkivvetenskapliga diskussioner som lyfter samlandet som en proveniensutmanande dimension av arkivbildningsprocessen, analyseras två empiriska exempel: Svenska autografsällskapet och den Westinska samlingen. Genom att först diskutera organiserat samlande som idé och praktik, genom Svenska autografsällskapet, och därefter fördjupa analysen i en konkret privat samling, synliggörs samlandets dubbla funktion som både bevarandeinsats och omformande kraft, samt de långsiktiga konsekvenser detta haft för arkivens struktur, kontext och användbarhet. För att ytterligare fördjupa diskussionen, görs även nedslag i dagens debatt om (in)samling och representation i arkiven.⁵

Samlandet som utmanar arkivprinciperna

Samlandet har spelat, och spelar fortfarande, en central roll för kulturarvsinstitutioner såsom museer, arkiv och bibliotek. Samlandets och samlingarnas roll har varit mer explicit och institutionellt erkänd inom musei- och biblioteksverksamheter, där uppbyggnaden av samlingar och bestånd utgjort ett grundläggande verksamhetssyfte. Inom arkivsektorn har samlande däremot länge varit en mer ifrågasatt och teoretiskt problematiserad praktik.⁶ Jämförelser med samlande i bibliotek och museer används i detta kapitel för att belysa de gränsdragningar genom vilka

⁵ Jag kommer här att utgå från min egen forskning om samlande, samlare och deras påverkan på arkiven, se Emma Pihl Skoog, "Navigating Provenance in Flux: Debates over the Teutonic Order's Archive from Königsberg after World War Two", *transfer – Zeitschrift für Provenienzforschung und Sammlungsgeschichte / Journal for Provenance Research and the History of Collection* 3:1 (2024), s. 83–99; Emma Pihl Skoog, "The Collector as Saviour or Devastator: The Significance of the Collecting of Autographs and Manuscripts for the Historical Archives", *The Journal of Nordic Museology* 37: 2 (2024), s. 22–36.

⁶ Edquist, Samuel, Ragnar Audunson & Isto Huvila, "Do Collections Still Constitute Libraries, Archives, and Museums?", i Casper Hvenegaard Rasmussen, Kerstin Rydbeck & Håkon Larsen (red.), *Libraries, Archives, and Museums in Transition: Changes, Challenges, and Convergence in a Scandinavian Perspective* (London 2022).

arkivens särart historiskt har definierats. Arkivteoretiska principer som proveniens och ursprunglig ordning har formulerats i kontrast till andra samlingspraktiker, där urval och omordning varit mer accepterade. Samtidigt har arkivhandlingar i praktiken ofta rört sig mellan institutionstyper genom samlande, donationer och testamenten, vilket gör det möjligt att analysera både arkivsektorns distansering från samlingslogiker och hur dessa ideal utmanats i praktiken.

Frågan om samlandets roll i arkivverksamheten är nära knuten till det evidentiella paradigmet och till proveniensprincipens – även kallad ursprungsprincipen – framväxt sedan slutet av 1800-talet, enligt vilken arkivhandlingar främst förstås som organiskt framvuxna bevis ur en arkivbildares verksamhet, snarare än som resultat av medvetet samlande. Det innebär att arkivhandlingar ska bevaras och hållas samman utifrån sin ursprungliga skapare – arkivbildare – det vill säga den myndighet, organisation, person, osv. som producerat dem. Principen, som på franska benämns *respect des fonds*, började tillämpas i Frankrike under 1840-talet och kallas ibland även den yttre ordningen. I Preussen utvecklades under senare delen av 1800-talet även den så kallade inre ordningen, eller *Registraturprinzip*, som betonade arkivens inre struktur enligt det administrativa system där de uppkommit. Syftet med båda principerna var att bevara det sammanhang i vilket handlingarna skapats, så att deras funktion och betydelse inte skulle förvanskas.⁷

Funktionen och förståelsen av proveniens har därmed en särskild ställning inom arkivvetenskapen och skiljer sig från hur begreppet används i andra forskningssammanhang, där fokus ofta ligger på att spåra enskilda samlingars eller objekts ägandehistorik.⁸ Även om idealet inom arkivsektorn har varit att respektera arkivbildarens inre ordning och att inte sammanblanda arkiv från olika arkivbildare, har denna princip långt ifrån alltid tillämpats konsekvent i praktiken. I stället har samlandet, formeringen och upprättandet av samlingar spelat en påtaglig roll även i de historiska arkivens tillkomst. Proveniensprincipens vägledande ställning

⁷ Duchein (1983), s. 64–82; Michel Duchein, "The History of European Archives and the Development of the Archival Profession in Europe", *American Archivist* 55:1 (1992), s. 14–25.

⁸ David Pearson, *Provenance Research in Book History: A Handbook* (London 1994); Douglas (2017).

inom arkivteorin kan därigenom ha bidragit till att osynliggöra samlandets betydelse i arkivens tillkomsthistoria.

Historiker, som länge utgjorde den största gruppen arkivarier vid de renodlade arkivinstitutionerna, och manuskriptsamlare var länge nästan synonyma, något som understryker samlandets centrala betydelse i historieforskningens framväxt. Trots detta, eller kanske just därför, saknas en mer utvecklad historiografi om historikers och arkivariers roll som samlare, menar arkivvetaren Richard J. Cox.⁹ Samlandets och samlingens betydelse har däremot uppmärksamrats inom kulturhistorisk, antropologisk och sociologisk forskning, och har där beskrivits som en djupt mänsklig drift, ibland som en lustfylld, ibland som en manisk aktivitet.¹⁰ Men samlandets roll i arkivens tillkomst har i liten utsträckning diskuterats inom arkivvetenskapen, trots dess uppenbara påverkan. En möjlig förklaring är den starka ställning som idén om arkivens organiska framväxt haft – alltså att arkiv bör ses som naturliga avlagringar ur en arkivbildares löpande verksamhet, snarare än resultatet av medvetna insamlingsstrategier.

Skillnaden mellan samling och arkiv

Skillnaden mellan en samling och ett arkiv handlar delvis om ursprung och urval. En samling består av material som har valts ut, är skapat med en intention och som är resultatet av en medveten kuratorisk process. Urvalet speglar därmed en person eller institutions värderingar, intressen och uppfattningar om vad som är värt att bevara. Inom arkivteori präglad av det evidentiella paradigmet betonas i stället informationens

⁹ Richard J. Cox, "The End of Collecting. Towards a new purpose for archival appraisal", *Archival Science* 2:3–4 (2002), s. 287–309.

¹⁰ A. D. Olmsted, "Collecting: Leisure, Investment or Obsession?", *Journal of Social Behavior and Personality* 6:6 (1991), s. 287–306; Philipp Blom, *To Have and To Hold: an intimate History of collectors and collecting* (London 2003); Paul van der Grijp, *Passion and Profit: Towards an Anthropology of Collecting* (Berlin 2006); Aileen Douglas, *Work in hand: script, print, and writing, 1690–1840* (Oxford 2017); Magdalena Naum och Gitte Tarnov Ingvarsson (red.), *Collecting curiosities: eighteenth-century Museum Stobæanum and the development of ethnographic collections in the nineteenth century* (Lund 2020).

naturliga uppkomst i en arkivbildares löpande verksamhet, snarare än efterhandsurval. Arkivariens uppgift är enligt traditionen inte att kurera eller tolka, utan att säkerställa att arkivet förblir en autentisk spegling av arkivbildarens struktur, funktion och verksamhet – utan att materialet omorganiseras, tematiseras eller kompletteras i efterhand.

Under senare tid har dock proveniensprincipen kommit att ifrågasättas allt mer. Exempelvis har Heather MacNeil argumenterat för att arkivariens roll idag snarare liknar den hos en kurator eller redaktör, än en traditionell väktare. I denna diskussion har fokus förskjutits från begrepp som ursprunglig ordning, autenticitet och objektivitet, till att i högre grad intressera sig för arkivens tillblivelseprocesser, deras kontext och historiska sammanhang.¹¹ Under de senaste decennierna har även arkivens materiella egenskaper och funktion som artefakter, liksom deras tillkomstprocesser, fått ökad uppmärksamhet inom forskningen om och i arkiv. Mediearkeologen Wolfgang Ernst har varit tongivande i att lyfta fram hur arkivens form och innehåll påverkas av skaparnas intentioner, teknologiska och juridiska förutsättningar samt de kulturella sammanhang där de uppstår.¹² Samtidigt bör den mediearkeologiska påverkan på arkivvetenskapen inte överdrivas. Många av de frågor som lyfts inom detta perspektiv har länge varit centrala inom arkivfältet och kan sägas utgöra en del av dess vetenskapliga kärna. Redan under 1950-talet kom arkivarier att diskutera det subjektiva i att välja ut handlingar att bevara eller gallra liksom det implicita maktanspråk arkiven utgjorde. Arkivet och historien ansågs inte heller vara någonting objektivt eller beständigt gripbart.¹³ Arkiv har aldrig varit helt rationella konstruktioner, opåverkade av sin samtid – en insikt som funnits inom arkivteorin innan mediearkeologin fick genomslag.

¹¹ Heather MacNeil, "Picking Our Text. Archival Description, Authenticity, and the Archivist as Editor", *The American Archivist* 68:2 (2005), s. 264–278; Heather MacNeil, "Archivalterity: Rethinking Original Order", *Archivaria* 66 (2008), s. 1–24. Se även Chris Duncan, "Authenticity or Bust", *Archivaria* 68 (2009), s. 97–118.

¹² Wolfgang Ernst, *Sorlet från arkiven: Ordning ur oordning* (Göteborg 2008); Wolfgang Ernst, *Digital Memory and the Archive* (Minneapolis 2013).

¹³ Hermann Rumschöttel, "The Development of Archival Science as a Scholarly Discipline", *Archival Science* 1 (2001), s. 143–155.

Förvanskning eller förutsättning?

Mot ovan beskrivna bakgrund framträder samlandet som en avgörande faktor som har påverkat arkivens inre logik och i förlängningen även den arkivvetenskapliga praktiken. De praktiska ramverk som har omgett samlande och samlingar har inte enbart format den akademiska historieskrivningen eller kulturarvssektorns sätt att bevara och förmedla material, utan har också haft stor betydelse för hur arkivvetenskapens metoder och rutiner har utvecklats. Här bör det även lyftas fram att arkiven har använts och används för att bekräfta eller förhandla kring makt och politiska relationer. Bevarandet har fungerat som ett sätt att bygga en särskild berättelse, en särskild historia och ett särskilt minne, vilket även gäller de mer legala handlingarna i ett arkiv.¹⁴ För att bättre förstå samlandets traditionella roll inom arkiven och dess påverkan på arkivvetenskapen, behöver forskningen rikta blicken mot frågor som: varför vissa arkiv splittrats, varför vissa handlingar bevarats på just en viss plats – samt hur olika sociala relationer påverkat hur arkiv och samlingar har skapats, bevarats och organiserats.¹⁵

Den här artikeln ansluter delvis till den forskningstradition som undersöker samlingars och arkivs tillblivelseprocesser och kontextuella sammanhang. Samtidigt vilar studien också på arkivteori hämtad från det evidentiella paradigmet, vilken här framhålls som fortsatt relevant som analytiskt redskap för att förstå arkivens och samlingarnas ursprung och fortsatta utveckling. Den så kallade ursprungliga ordningen, eller proveniensprincipen, har sällan existerat i någon ”ren” eller oförändrad form. Som tidigare diskuterats skapas arkiv och samlingar alltid i ett specifikt historiskt och kontextuellt sammanhang. Det är därför viktigt att ha detta i åtanke – både när vi önskar tillämpa eller om/när vi vill dekonstruera proveniensprincipen. Vi behöver då beakta såväl arkivbildarens

¹⁴ Francis X. Blouin, ”Archivists, Mediation and Constructs of Social Memory”, *Archival Issues* 24:2 (1999), s. 101–112.

¹⁵ För en discussion med en liknande utgångspunkt se Markus Friedrich, Philipp Müller & Michael Riordan, ”Practices of Historical Research in Archives and Libraries from the Eighteenth to the Nineteenth Century”, *History of Humanities* 2:1 (2017), s. 3–13.

ursprungliga intentioner som de förändringar samlingar genomgår över tid. Frågan handlar alltså både om hur samlandet har påverkat arkiven, och om hur de sociala, kulturella och historiska sammanhangen kring samlingar sett ut. Ska vi förstå samlandet som något som förvanskar arkiven – eller som en förutsättning för vår förståelse av arkivens fortsatta funktion och tillblivelse?

Samlande används i detta kapitel som en analytisk kategori och ses inte enbart i betydelsen aktiv och styrd insamling av material, utan som ett bredare analytiskt begrepp som omfattar de praktiker genom vilka arkivhandlingar väljs ut, köps in, omhändertas, omformas och tillskrivs värde över tid. I arkivsammanhang kan samlande därmed ta sig uttryck i allt från privata manuskriptsamlingar och räddningsinsamlingar till institutionella förvärv, selektiva inköp och omordningar av befintliga arkiv. Samtidigt har det inom den äldre arkivvetenskapliga traditionen funnits ett starkt normativt ideal om att arkiv inte bör skapas genom samlande, utan förstås som objektiva och organiskt framvuxna avlagringar av en arkivbildares verksamhet, där arkivariens uppgift varit att bevara snarare än att ingripa. Detta ideal har varit vägledande i arkivteori och praktik, även om det, som denna text visar, sällan har kunnat upprätthållas fullt ut i praktiken.

Med utgångspunkt i denna problematik kommer samlingarnas tillblivelse, dess påverkan på andra arkiv och arkivbildare att problematiseras i det följande. Startpunkten är det Svenska autografsällskapet 1876 och som från 1879 gav ut *Svenska autografsällskapets tidskrift*, följt av en djupdykning i den Westinska samlingen som bevaras vid Uppsala universitetsbibliotek.

Olika samlingspraktiker

Under medeltiden började Europas lärda och aristokrati i viss mån samla på manuskript, avskrifter och signerade brev. Detta intresse för handskrifter och autografer utvecklades under 1500- och 1600-talen och blev under 1800-talet en mer renodlad fritidssysselsättning – en verksamhet

som både bidrog till att handlingar bevarades och att arkivmaterial gick förlorat. I Sverige tog handskriftsamlandet fart bland bemedlade grupper från mitten av 1800-talet. Ett intresse som också tog sig uttryck i Svenska autografsällskapets bildande. Sällskapets syfte var enligt deras utsago att uppmuntra insamling av handskrifter från historiskt betydelsefulla personer och att rädda viktiga dokument från att glömmas bort eller förstöras. Man varnade för att många handlingar förvarades i dåliga lokaler och hotades av fukt, eld och skadedjur – liksom av försäljning och spridning.¹⁶ Detta illustrerar samlandets roll för arkivhandlingars bevarande men även för många av de historiska arkivens utformning och ordning.

Betonandet av att bevara äldre handlingar kan delvis förklaras av att flera av föreningens medlemmar under 1800-talet och tidigt 1900-tal var bemärkta historiker och arkivarier. Traditionellt har även, som tidigare nämnts, historiker spelat en betydande roll i samlandet av historiska arkivhandlingar, ett engagemang som fortsatte även efter att historia kommit att formeras till ett vetenskapligt ämne.¹⁷ Bland föreningens medlemmar märktes exempelvis Robert Mauritz Bowallius (1817–1902), arkivarie, historiker och riksarkivarie 1874–1882; Carl Gustaf Malmström (1822–1912), historiker och professor vid Uppsala universitet 1877–1882 och riksarkivarie 1882–1887; Clas Jonas Theodor Odhner (1836–1904), historiker och riksarkivarie 1887–1901. Emil Hildebrand (1848–1919), historiker och riksarkivarie mellan åren 1901–1916, skrev dessutom frekvent i sällskapets tidskrift. Bland andra framträdande medlemmar observeras exempelvis arkivarien Otto von Feilitzen (1820–1889) som själv var en aktiv autografsamlare, heraldiker och genealog.¹⁸

Samtidigt som autografsällskapet särskilt underströk bevarandet av arkivhandlingar samt att lokaler dessa bevarades i måste uppfylla vissa standarder, var medlemmarna emellertid också del av en krets av köpare och säljare av arkivalier, även offentliga sådana. Samlare deltog även i

¹⁶ *Svenska autografsällskapets tidskrift*, 1 (1879), s. 3. Föreningen bytte 1898 namn till Personhistoriskt samfund och kom då att ge ut *Personhistorisk tidskrift*.

¹⁷ Daniela Saxer, "Archival Objects in Motion: Historians' Appropriation of Sources in Nineteenth-Century Austria and Switzerland", *Archival Science* 10 (2010), s. 315–331; Klaus Heinrich, "Notes on the History of Collecting (2002)", *Maske und Kothurn* 52:4 (2006), s. 43–48.

¹⁸ Dödsruna över arkivarien Otto von Feilitzen, *Svenska autografsällskapets tidskrift*, 2:2 (1890), s. 39.

internationella nätverk av utbyte, och idag finns exempelvis offentliga svenska arkivhandlingar i utländska institutioner och vice versa.¹⁹ I jakten på intressanta manuskript och autografer plundrades ibland arkiv, en problematik som historikern och arkivarien Bertil Broomé har belyst i en artikel från 1963. Vissa samlare bedrev dessutom ett mer organiserat insamlingsarbete, bland annat genom att sända ut cirkulärbrev i syfte att förvärva arkivmaterial. Ett exempel är adelssläkten Ribbings arkiv, som på detta sätt kom att lämna familjegodset i Boxholm. Mot slutet av 1700-talet skedde de flesta förvärv av arkivhandlingar, såsom brev, manuskript, autografer och handskrifter, genom köp eller gåvor. Under 1800-talet förändrades dock situationen. Det växande intresset för autografer, sigill och handskrifter ledde till betydande förluster i flera svenska arkiv, i synnerhet statliga. Även detta har uppmärksamrats av Broomé. Redan under 1700-talet hade diplomatiska volymer försvunnit och sålts vid bokauktioner. Under 1800-talet följde ytterligare förluster, där bland annat kansliidariier från 1500-talet, koncept och till och med kung Erik XIV:s dombok från 1566 hamnade utanför det offentliga arkivväsendets kontroll.²⁰

Svenska autografsällskapets tidskrift publicerade konsekvent listor på kommande autograf- och manuskriptauktioner. Tillika förekom prislistor på sålda samlingar av handskrifter vanligen. Försäljning av bibliotekstjänstemannen, amanuens Christoffer Eichhorns (1837–1889), stora manuskript- och autografsamling rönt exempelvis stort uppseende under tidigt 1890-tal. Vid detta tillfälle lyckades det svenska riksarkivet emellertid säkra förvärvet av ”De i katalogen särskildt förtecknade breven till Magnus Gabriel De la Gardie såldes i ett slag och inköptes för 50 kronor för Riksarkivets räkning, hvarest förut större delen af den De la Gardieska brefsamlingen förvaras”.²¹ Hur Eichhorn å sin sida kommit över greven, statsmannen, riksmarskalken, riksdrotsen och rikskanslern

¹⁹ Se exempelvis ”A Guide to the materials for Swedish historical research in Great Britain” i *Meddelanden från Kongl. Krigsarkivet* 5 (Stockholm 1958).

²⁰ Bertil Broomé, ”Handskriftssamlarna och de svenska arkiven.” i Gunnar T. Westin (red.), *Historiska studier tillägnade Folke Lindberg 27 augusti 1963* (Stockholm 1963), s. 194–196.

²¹ *Svenska autografsällskapets tidskrift*, 2:3 (1891), s. 73.

Magnus Gabriel de la Gardies (1622–1686) brevsamling förtäljde dock inte historien.

Inköpet av brevsamlingen visar på vad som i stor utsträckning kom att intressera riksarkivet runt 1800-talet. de la Gardies brev var främst författade och erhållna i hans roll som statsförvaltare, och det var också officiella dokument och handlingar som främst engagerade arkivarier vid denna tid. Enskilda arkiv rörande mer privat natur rönt ej samma entusiasm, vilket är en delförklaring till att brev skrivna av exempelvis kvinnor rörande mer privata spörsmål i lägre utsträckning finns i arkiven, då det var statshistoria som skulle skrivas och bevaras, vilket var den bidragande faktorn till att de la Gardies brevsamling köptes in.²² Idealet var att arkivhandlingar skulle fungera som ett sanningsenligt bevis för det förflutna och att en möjlig tillförlitlig historieskrivning kunde avfattas – om hur ”det verkligen var”.²³ Dokumenten fungerade alltså som autenticitetsgivande men även som ett sätt att komma närmre de historiska händelseförloppen och statspersonernas innersta. Samlandet kan härvid nästan beskrivas som maniskt, vilket blottlägger den instabilitet och irrationalitet som kunde prägla både samlingsverksamhet och i viss mån historieskrivning.²⁴ I arkivbildningsprocessen framträdde en tydlig dualism: å ena sidan fungerade samlandet som en räddningsinsats för hotade arkivhandlingar, å andra sidan riskerade det att fragmentisera och ödelägga arkivens ursprungliga sammanhang och ordning. Samlandet har således påverkat arkivbildningsprocessen i flera fall än vad vi många gånger kanske tänker oss.

I många samlingar är det idag svårt, ibland omöjligt, att avgöra varifrån vissa handlingar ursprungligen härrör. Den ursprungliga ordningen har ofta gått förlorad, liksom tydligheten kring vilken arkivbildare materialet härstammar från. Detta aktualiserar den grundläggande kontextfrågan

²² Stefan Berger, ”The Role of National Archives in Constructing National Master Narratives in Europe”, *Archival Science* 13:1 (2013), s. 1–22; Philipp Müller, ”Archives and History: Towards a History of ‘the Use of State Archives’ in the Nineteenth Century”, *History of the Human Sciences* 26:4 (2013), s. 27–49.

²³ Philipp Müller, ”Ranke in the Lobby of the Archive: Metaphors and Conditions of Historical Research”, i Sebastian Jobs och Alf Lüdtke (red.), *Unsettling History: Archiving and Narrating in Historiography* (Frankfurt am Main 2010), s. 109–125.

²⁴ Saxer (2010), s. 315–331; Cox (2002), s. 287–288.

inom arkivteorin: ursprung och sammanhang.²⁵ En viktig skillnad mellan arkiv och samlingar rör, som framgått ovan, just struktur och syfte. Det organiskt framväxta arkivet speglar i idealfallet arkivbildarens verksamhet, medan den historiska samlingen många gånger byggde på det individuella urvalet. I själva samlandet ingick inte bara att söka upp och förvärva material utan även att organisera, katalogisera och förteckna det insamlade efter samlarens eget tycke och smak.²⁶ Men eftersom varje samling har sin egen logik och sitt eget syfte, saknas ofta den enhetlighet som förväntas i ett traditionellt arkiv. Vi ska i det följande titta närmare på en sådan privat samling, nämligen den Westinska samlingen. Jacob Westin (1810–1880) var en förmögen näringsidkare och riksdagsman för borgarståndet, och hörde till 1800-talets mest framstående svenska autograf- och handskriftssamlare. Under 1850-talet drog han sig tillbaka från affärslivet för att helt ägna sig åt sitt samlande. Vid sin död testamenterade han hela sin omfattande samling av böcker, handskrifter och autografer till Uppsala universitetsbibliotek, där den idag förvaras.

Samlande och arkiv på avvägar

I den Westinska samlingen finns ett tiotal dokument som ”på ett obekant sätt lämnat Kammararkivet”, liksom enstaka akter från Riksarkivet.²⁷ När de offentliga arkiven under 1800-talet tömdes på arkivmaterial drabbades Kammarkollegiets arkiv, som tillhör ett av Sveriges äldsta ämbetsverk, grundat 1539, särskilt hårt. Brev och andra handlingar fördes ut ur arkivet och spreds bland samlare.²⁸ Riksarkivarie Emil Hildebrand uppmärksammade på 1890-talet dessa omfattande förluster. Ännu i mitten av 1900-talet hörde kammararkivets dokument till de mest frekvent sålda objekten vid bokauktioner. Kammarkollegiets arkivförhållanden var också allmänt kända i arkivarie- och historikerkretsar för sin oordning:

²⁵ För en diskussion om detta, se exempelvis Åke Davidsson, *Katalog över westinska handskriftssamlingen i Uppsala universitetsbibliotek* (Uppsala 1989), s. 19.

²⁶ Broomé (1963), s. 190; Cox (2002), s. 291.

²⁷ Davidsson (1989), s. 20 och 24.

²⁸ Broomé (1963), s. 191–193.

trånga, kalla lokaler, lösa och spridda handlingar. Hildebrand beskrev arkivet som så dammigt att besökare lämnade det svärtade som sotare. Dokument kunde ligga direkt på golvet och bokstavligen falla sönder i händerna på forskare.²⁹ Under dessa förhållanden var det lätt för samlare att obemärkt föra ut handlingar till privata samlingar, något Hildebrand, som ju också var medlem i Svenska autografsällskapet, emellertid inte kommenterade närmare.

Den Westinska samlingen är inte bara ett tydligt exempel på hur kammararkivets handlingar idag återfinns i en rad privata samlingar utan även på att privatpersoners samlande kunde påverka både arkivens proveniens och dokumentens ursprungliga ordning. I samlingens arkivförteckning och arkivbeskrivning blir det tydligt hur denna typ av insamlade och testamenterade samlingar hanterades, och omformades, av sina skapare. Enligt katalogen över den Westinska handskriftssamlingen innehåller samlingen en betydande mängd dokument med ursprung i offentliga och statliga arkiv. Därtill ingår urklippta autografer, ofta avlägsnade från originalmanuskript. Ett centralt namn i detta sammanhang är Carl Gustaf Kröningssvärd (1786–1859), häradshövding, jurist och utgivare av urkunder. Han sålde, bytte till sig eller skänkte flera handlingar till Westin, bland annat en samling autografer som klippts ur originaldokument – ett tilltag han senare ångrade. Vilka handlingar som exakt kommit från Kröningssvärd är idag svårt att fastställa, då de införlivats i Westins samling utan tydlig notering. I vissa fall har Westin dock gjort anteckningar, som när han noterade mottagandet av ”Trettioen originalhandlingar rörande Dalarna erhållne af häradshövding Kröningsvärd 1847”.³⁰ Proveniens, datering och ibland även litteraturhänvisningar har i flera fall kunnat rekonstrueras i efterhand, trots att Westin själv i vissa fall brutit upp samlingsvolymerna från andra samlare och omorganiserat materialet efter eget katalogsystem.³¹

²⁹ Emil Hildebrand, ”Ett par ord om kammararkivet”, *Historisk tidskrift* 17 (1897), s. 159–160. Gällande Kammararkivets oordning under 1800-talet se även Nils G. Wollin, ”Amiralitetshuset på Skeppsholmen som arkivdepot”, *Historisk tidskrift* 66 (1947), s. 264–276.

³⁰ Davidsson (1989), s. 18–19.

³¹ Davidsson (1989), s. 7–8.

Westin köpte även in arkiv genom auktioner och vid utgallring av handlingar. Försäljning av utgallrade handlingar från Stockholms arkiv var jämförelsevis vanliga vid mitten av 1800-talet. Till den här typen av försäljningar kunde serier med protokoll vid val av Stockholms borgmästare under 1700-talet, liksom tjänsteansökningar till Stockholms magistrat, och olika lösa handlingar från 1566–1715 föras. I flera fall är det dock svårt att få någon klarhet i hur Westin kom över handlingar från de offentliga arkiven. Exempelvis gäller detta handlingar från Livdrabantkårens arkiv.³² Efter Westins död fick således Uppsala universitetsbibliotek 1884 ett brev från generalstabens överste om att militära handlingar i Westins samling borde överlämnas till Krigsarkivet. Särskilt gällde detta Livdrabantkårens arkiv om hela 70 buntar.

Universitetsbibliotekarien Claes Annerstedt (1839–1927), chef för Uppsala universitetsbibliotek vid denna tid, ansåg att arkivet också borde återbördas till krigsarkivet på grund av att arkivet uppenbarligen tillhört staten. Samtidigt komplicerades frågan av hur Livdrabantkårens arkiv borde tolkas, och vem arkivet tillhörde, då det från början redan då kåren lades ner hade tillhört den Westinska samlingen. Annerstedt menade likväl på grundval av proveniensprincipen att arkivet borde tillfalla Krigsarkivet, samt att arkivet med största sannolikhet inte skulle rådfrågas eller komma till användning vid universitetsbiblioteket. Universitetskanslerns svar blev dock avslag, vilket föranledde generalstaben att vända sig till Kungl. Maj:t som högsta instans i ärendet. Även den här gången blev svaret likväl ett avslag. Beslutet blev dessutom vägledande gällande en rad andra statliga arkivhandlingar som Westin lagt beslag på vid okända tillfällen. Fortfarande 1950 lyfte dock krigsarkivarie Birger Steckzén frågan om inte arkivet borde återbördas och återförenas med "moderarkivet".³³ Idag förvaras kårens arkiv också vid avdelningen krigsarkivets, under det svenska riksarkivet.

Ett annat perspektiv på Westins samlande lyftes fram av förste arkivarien och historikern Sten Landahl, yrkesverksam under mitten av

³² Davidsson (1989), s. 22–23.

³³ Davidsson (1989), s. 35–38; Birger Steckzén, "Om gränsdragning mellan arkiv, bibliotek och museer", i Olof Jägerskiöld och Åke Kromnow (red.), *Donum Boëthianum. Arkivvetenskapliga bidrag tillägnade Bertil Boëthius 31/1 1950* (Stockholm 1950), s. 414.

1900-talet. Han menade att Westin bidrog stort genom sitt samlande till att arkivmaterial som annars skulle ha förstörts räddades för eftervärlden och historieforskningen. Westin hade exempelvis i sin samling handlingar som utgallrats ur Svea hovrätts arkiv, en gallring som påbörjades 1860. Samtidigt hade handlingar rörande Stockholms stad och Mälardalens län samt autografer och kyrkböcker också valts ut och i vissa fall överförs till Westin.³⁴ Som redan diskuterats följer dock samlingarna uppbyggnad dess ägares enskilda principer och har ordnats efter det system som innehavaren fann gott och riktigt. Westins samling består exempelvis av stora serier rörande personhistoria, genealogi och autografer, vilket idag gör det svårt för användare att hitta i samlingen, då serierna dessutom är mycket omfattande i storlek. Även om Westin själv, med hjälp av anställda, gjorde en förteckning över sin samling är det ytterst svårt att utifrån denna lokalisera enskilda och disparata handlingar i arkivet. De utgallrade handlingarna från Svea hovrätts arkiv återfinns för att nämna några under serierna Handlingar rörande Sveriges adel, Biographica och Autografer enligt pertinensprincipen.³⁵

Samlingen som sådan säger alltså betydligt mer om dess upphovsman än exempelvis hovrättens eller svensk juridisk verksamhet. Frågan är dessutom om detta så kallade räddande av handlingar, som faktiskt beslutats att utgallras från hovrätten, i någon egentlig mening har bidragit till att fördjupa den historiska kunskapen, eller om de snarare blivit fragment av ett privat samlarintresse, där sammanhang och funktion gått förlorade. Det senare mer kritiska perspektivet mot samlande, och föreställningen om att mycket arkivalier skulle hade förlorats om det inte hade varit för enskilda samlares insatser, förs emellertid fram av Rickard J. Cox. Idén om samlaren som någon som räddar handlingar från historiens glömska och förstörelse är och var även något samlare själva gärna kom att lyfta fram.³⁶

³⁴ Sten Landahl, "Skoglar Bergström och gallringen i Svea hovrätts arkiv", i Olof Jägerskiöld och Åke Kromnow (red.), *Donum Boëthianum: Arkivvetenskapliga bidrag tillägnade Bertil Boëthius 31/1 1950* (Stockholm 1950), s. 199–224.

³⁵ Davidsson (1989), s. 23.

³⁶ Cox (2002), s. 291–292. Se även Broomé (1963); Evabritta Personne, "Inventering och insamling av enskilda arkiv: En tillbakablick", *Historisk tidskrift* 88 (1968), s. 58–71.

Vad gör ett arkiv till ett arkiv?

Redan på 1960-talet belyste arkivarien Evabritta Personne (senare Wallberg) den dubbelhet som präglar insamlandet av enskilda arkiv. Å ena sidan kan insamlingen, i form av inköp, donationer eller systematiskt samlande av skriftliga artefakter, ha varit avgörande för att vissa arkivalier överhuvudtaget skulle bevaras. Å andra sidan kunde samma praktik leda till sönderdelning och omformning av arkivens interna logik, vilket i vissa fall innebar en faktisk ödeläggelse, även av offentliga arkiv. Samlandet har visserligen i flera fall bidragit till att enskilda handlingar bevarats och sedermera donerats till bibliotek eller arkivinstitutioner, men drivkraften bakom samlandet var ofta estetisk, biografisk eller nationalromantisk snarare än dokumentationsmässig. De mest eftertraktade objekten var i regel officiella dokument, kungliga skrivelser, militära rapporter eller andra handlingar med tydlig symbolisk laddning – inte nödvändigtvis sådana som bäst dokumenterade samhällsutveckling eller vardagsliv.³⁷ Samtidigt, ska sägas, så var denna problematik något som även samlare var medvetna om och också själva lyfte fram redan på 1960-talet.³⁸

Som visats här har samlandet historiskt spelat en betydligt större roll i arkivens formande än vad proveniensprincipens teoretiska ram och arkivteorins beskrivningar av det evidentiella paradigmet ofta medgivit.³⁹ Proveniensprincipen har länge framställts som en vägledande norm för arkivpraxis. I idealfallet ska den garantera att dokumentens ursprungliga funktion, ordning och betydelse bibehålls. Men i praktiken har detta ideal ofta utmanats eller rentav satts ur spel av samlarlogiker och privata initiativ. Denna spänning mellan idealet om proveniens och samlandets praktiska inverkan på arkivens innehåll och struktur påminner oss om att arkiv inte är neutrala förvaringsplatser, utan resultatet av (ur)val, normer och värderingar. Att kritiskt granska dessa lager av påverkan är därför centralt för både arkivvetenskaplig forskning och vid tillämpandet av källkritik.

³⁷ Personne (1968), s. 58–71.

³⁸ Mary A. Benjamin, *Autographs: A Key to Collecting* (New York 1963).

³⁹ Cook (2013), s. 95–120.

Även om 1800-talets samlarpraxis kan tyckas avlägsen och mindre betydelsefull för arkivpraktiken idag, har den emellertid haft långsiktiga konsekvenser för hur våra arkivbestånd är sammansatta och strukturerade. Dessa historiska lager av insamlade, omplacerade och ibland stulna handlingar påverkar hur forskare i arkiven och arkivanvändare idag förstår och tolkar det förflutna. Detta understryker vikten av att i arkivförteckningar och arkivbeskrivningar tydligt redovisa samlingars proveniens, tillkomsthistoria och tidigare ägarled, särskilt när det gäller hybridformer såsom samlingar.

De två här diskuterade empiriska exemplen, Svenska autografsällskapet och den Westinska samlingen, illustrerar komplexiteten i att avgöra var en viss handling har sin enligt proveniensprincipen givna hemvist, det krigsarkivarie Birger Steckzén kallade moderarkivet, och vad som egentligen konstituerar en arkivbildare. Westins samling uppvisar en tydlig brytning mot proveniensprincipen, då handlingar plockats ur sina ursprungliga sammanhang och istället sorterats in i tematiska serier såsom *Biographica* eller *Autografer*. Arkivforskare som försöker rekontextualisera dessa dokument ställs därför inför betydande svårigheter. Samlingar som dessa kräver omfattande kontextualisering för att alls kunna förstås, och detta arbete försvåras ofta av bristande dokumentation kring hur handlingarna en gång samlades in.

Att samlare ibland beskrivs som att de räddade handlingar från förstörelse har lyfts fram både av samtida och senare historiker och arkivvetare, men denna bevarandefunktion har ofta gått hand i hand med en förlust av arkivets inre struktur och sammanhang. I flera fall har också handlingar som medvetet gallrats av den ursprungliga arkivbildaren, exempelvis av Svea hovrätt, bevarats av personer som Westin och införlivats i privata samlingar. Här aktualiseras en viktig fråga: vem har bestämmanderätt över informationsvärderingen när det gäller vad som är bevarandevärt – arkivbildaren, samlaren eller eftervärlden?

Slutord

Detta kapitel har använt samlande som ett analytiskt begrepp för att belysa grundläggande arkivprinciper i bred bemärkelse, snarare än som ett avgränsat fenomen vid sidan av arkivbildningsprocesser som i enlighet med proveniensprincipen brukar framställas som organiska. Genom att följa samlingspraktiker över tid, från privata autografsamlingar till institutionella förvärv och omformningar, har det blivit möjligt att synliggöra skillnader och likheter mellan olika former av arkivverksamhet, med skilda syften och ideal. Samlandet fungerar här som en språngbräda för att analysera spänningen mellan arkivteoretiska normer och arkivpraktiska realiteter, särskilt i relation till proveniens, ordning och arkivbildarens roll. De empiriska exemplen visar att samlande varken kan förstås som ett entydigt avsteg från arkivens organiska ideal eller som ett självklart komplement till dem. Snarare har samlandet varit en integrerad, men ofta teoretiskt underbelyst, del av arkivens tillkomsthistoria, där räddande, urval, fragmentisering och omordning samexisterat, även under det evidentiella paradigmet arkivideal. I denna mening blottlägger samlande både arkivens beroende av historiskt situerade praktiker och de maktpositioner som följer med rätten att välja, klassificera och tillskriva arkivalier värde.

Från ett samtidsperspektiv blir ovanstående fråga också relevant i relation till den ökande betoningen på aktiv insamling av arkiv. I vår tid betonas ofta vikten av att de offentliga arkiven ska spegla hela samhället och inkludera röster från alla samhällsmedborgare.⁴⁰ Den samtida arkivarien förväntas därmed vara en aktiv insamlare, som identifierar och dokumenterar grupper vars historia riskerar att gå förlorad. Men dessa ambitioner står inte utan problem, vilket exempelvis Cox har lyft fram i sin kritik mot arkivvärldens, liksom historikerns, ibland okritiska besatthet av att samla in och bevara arkivmaterial, ett samlande som enligt

⁴⁰ Se exempelvis Verne Harris "The Archival Sliver: Power, Memory, and Archives." *Archival Science* 2 (2002), s. 63–79; Randall C. Jimerson, *Archives Power: Memory, Accountability, and Social Justice, Society of American Archivists* (Chicago 2009); Terry Cook, "Evidence, Memory, Identity, and Community: Four Shifting Archival Paradigms", *Archival Science* 13 (2013), s. 95–120.

honom riskerar att ske utan klar riktning eller reflektion över vad som faktiskt bör bevaras och varför. Samlandet i sig kan, menar han, sakna tydlig inriktning och syfte, och därmed riskera att bli ett självändamål.⁴¹ En annan central utmaning är att många av de aktörer vars dokumentation efterfrågas, till exempel ideella föreningar, sociala rörelser eller forskningsprojekt, ofta saknar långsiktig finansiering och institutionellt stöd. Ett alltmer påtagligt problem inom arkivsektorn är dessutom oklarheten kring ansvarsfördelningen för bevarandet av insamlat eller digitalt arkivmaterial. Detta gäller i synnerhet material som inte omfattas av någon formell leveransplikt, och som offentliga arkivinstitutioner saknar kapacitet eller medel att ta emot. Det uppstår därmed ett glapp mellan ambitionen att dokumentera en mångfald av röster och de faktiska möjligheterna att säkerställa deras långsiktiga bevarande.

Att samlande i samtida arkivdebatt ofta framställs som ett normativt ideal, i synnerhet i relation till representation, inkludering och aktiv insamling, står i bjärt kontrast mot den ambivalens som framträder i de historiska exemplen. Kapitlet visar därmed på ett tydligt brott mellan äldre arkivteoretiska ideal om objektivitet, neutralitet och återhållsamhet och senare, mer poststrukturalistiskt influerade perspektiv som betonar arkivens makt, ansvar och aktiva roll i historieskapandet. Genom att analysera samlande som praktik snarare än program blir det möjligt att problematisera både dåtidens och samtidens föreställningar om vad arkiv är, vad de bör vara – och till vilket pris vissa arkivideal realiserar. I detta ljus framträder samlandet inte endast som ett medel för bevarande, utan också som ett potentiellt självändamål, där arkivens gränser, ansvar och legitimitet riskerar att bli otydliga. Den historiska analysen bidrar därmed till att fördjupa förståelsen av de maktasymmetrier som präglar både äldre och samtida insamlingspraktiker, och understryker behovet av reflexivitet kring arkivariens roll, oavsett om denna verkar inom ramen för ett institutionellt arkiv eller i mer aktivt konstruerande och kurerande sammanhang.

Ett annat problem med insamlandet, och potentiell maktasymmetri, uppstår när staten, eller andra offentliga institutioner, samlar in berätt-

⁴¹ Cox (2002), s. 291–292.

telser, handlingar och livsberättelser från exempelvis minoritetsgrupper med syftet att inkludera dem i historieskrivningen. Insamlingen speglar möjligtvis i högre grad insamlarens föreställningar om den underordnade gruppen, vilka som ingår i den och hur den bör representeras, än gruppens egna erfarenheter och perspektiv. Risker finns även att den mer aktivt insamlade arkivarierollen kommer spegla individuella preferenser snarare än en medveten och välutarbetad bevarandeplan.

Historiskt har samlandet varit en form av kunskapsproduktion som också inneburit maktutövning, inte minst genom klassificering, urval och exkludering. Denna problematik är fortsatt aktuell. Rätten att bli glömd, att inte bli insamlad, dokumenterad eller bevarad, måste också erkännas som en del av arkivverksamheten. Det kanske mest långsiktigt hållbara alternativet är att stärka civilsamhällets möjligheter att själva arkivera sina erfarenheter, berättelser och material. Detta löser inte alla problem med maktobalansen kring vad och vilka röster som bevaras i arkiven men det är ett steg mot en fortsatt arkivdebatt, där (in)samlande inte tas för givet som något gott i sig.